

ИЗЛАЗИ

у *Шоржином, чешвршком*
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:

ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧНОЈ УЛ. БР. 9

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: *Јанко М. Веселиновић*

БРОЈ 10 ПР. Д.

?

(ВИКТОР ИГО)

Земља, худа, сува, сурова, без наде,
Где туробни људи мукло, тупо раде,
Која преко срца храни децу своју,
Гдено кора хлеба кваси се у зноју,
Где несрећни људи тешке дане броје,
Приковани за те црне бразде стоје...;
Вароши одакле гоне оковане,
Милост, веру и мир, друге поштоване;
Гордост и код силних, код бедника свију,
Мржње свуда...; а смрт, авет без очију,
Ужива у муци, сузи и јауку,
На најбоље ставља своју ледну руку;
На висини магла; доле повор вала;
Стид и Правда давно за новце се дала;
Шума крије вуке ладом брених грана;
Сапустињом жарком, студ поларних страна;
Океан потресен изнанадним гневом,
Трошне лађе прште под муњиним сјвом;
Копна покривена димом, крвљу блатом,
С буктињом у руци, с гавранова јатом,
Рат ужасно риче, и по крви гаца;
Народ се на народ бесомучно баца; —
Дан проклетства вечног диже страшну буру —
Све то чини једна звезда у азуру!

Андрија Мвановић.

ПРВА ЉУБАВ

НОВЕЛА

— Пера Одавић —

Било је то једног зимњег вечера у стану једног нашег школског друга. Седели смо после вечере у топлој соби, пили пушчили и разговарали. Собу је осветљавала само ватра у камину, јер нисмо нарочито хтели да палимо лампу. Оно играње сенака по дуварима и стварима око нас развијало је неку пријатну сензацију у нама, а која је била пријатна

можда и с тога, што нас је та зимска средина потсећала на оно доба, кад смо децом, опет тако зими, седели у топлој соби, и пре но што ћемо лећи, или баш и пошто смо легли у свој креветаци, слушали како нам стара мајка или старе слушкиње причају оне заносљиве приче и бајке о царевој кћери и аждаји, о змајевима, о човечуљцима и џиновима с једним оком — па у брзо после тога и заспали, окружени оним ратним, бисерним створењима која је наша детиња машта стварала.

На пољу је било мирно. И лупа точкова и корачање мимопролазника по плочњаку, а што је у оној тишини одјекивало, — све је било ређе и ређе да на послетку овлада тишина коју није више ништа прекидало. Нас четворо седели смо испред камина, гледали како се у ватри пламен игра с пламенима, како се један претана у други, како један тиња док се не развије у леп, прво плавичаст, а затим у жућкаст и беличаст пламен, а како опет други почне да изумире и да се бори докле га нестане; слушали смо оно пуцкање сувог и ништање влажнога угља и пуштали наредко димове из лула.

Могло је бити већ неко доба ноћи, кад се, не знам за што, поведе говор о првим љубавима. Испрва се говорило о другима, а после тога пређосмо на саме нас, и том се приликом тако рећи, исповедисмо, један другоме. Тако један нам рече да се први пут заљубио, кад му је било петнаест година у једну младу слушкињу из суседства; ја им испричах да је моја прва љубав била једна лепа млада госпођа, али много старија од мене, коју сам пратио кад год бих је срео, само да је што дуже гледам; па кад сам на тај начин дознао где станује, скоро свакога дана пролазио сам поред њене куће; па кад год би она, случајно била на прозору и погледала ме, ја бих поруменио и обарао поглед пун неке нејасне чежње. Тада је и мени могло бити тако четрнаест до петнаест година.

Кад ја сврших трећи нам, сасвим хладно, рече: како се он још није заљубио, и како уопште не зна шта је то заљубити се. На ту његову страшну изјаву нико му од нас ништа не примети, ма да му је тада било преко двадесет година. Ми, који смо га добро познавали, поверовасмо му без и једне речи, јер смо га знали као крајње хладног, флегматичног човека.

После тога дође ред и на четвртог, и он поче и од прилике исприча нам ово:

Тад сам био у трећем разреду гимназије, било ми је дакле својих тринаест година. Кад сам једнога дана, после недељног лешкарења код куће, тобож због болести, дошао поново у школу, причају ми другови како се на оном празном простору до трга подиже велики циркус, какав још није био у нашем малом граду. »Мораће бити нешто изванредно« тврдио је један, који је становао тамо негде у суседству: јер сам вели чуо, да ће бити више од двадесет обучених коња; биће мајмуна који изигравају војнике, и један пас што зна да чита«. Осим тога чуо је, вели, још и то, да има људи што једу ватру, па се и не опрже, и других, којима одсеку главу па им је после опет наместе и она опет зарасте и они оживе, и још много, много којечега.

Колико је та вест нас децу узнемирила и с каквим смо нестрпљењем ишчекивали да почну представе, можете од прилике замислити. Ја, сам се пак, толико носио том мишљу, да сам још тог дана, по изласку из школе, место да одем право кући, отишао тамо, на лице места, да се уверим о величанствености зграде што се подиже. Али чим сам стигао тамо разочарао сам се. То је била једна обична дашчара као и већина њих што сам дотле виђао по сајмовима, истина нешто мало већа, ал ни мало лепша. Запитах једно шегрче, које је такође на згради радило, хоће ли циркус бити скоро готов, и он ми рече да ће бити кроз пет-шест дана, па онда додаде: како морају хитати, јер су се, вели, одоцнили, пошто су неки комендијаши већ дошли. То ме као у неколико утеша и после тога полако се кренем кући, полако, као што то деца већ умеју, застајкујући овде-онде, и задржавајући се пред изловима, не водећи ни мало рачуна о томе, што сам у дванаест изашао из школе и што сам се код циркуса задржао бар једно по сата. Кад сам дошао кући моји су већ били ручали, и како ми није ништа помогло што сам их уверавао да сам се у школи, због неких задатака, задржао, то вам тога дана извучем прве батине због циркуса. Велим прве, јер као што ћете одмах видети, то нису биле и последње...

После тога ишао сам редовно свакога дана и присуствовао грађењу и довршивању зграде. Просто као да ме је нешто вукло тамо, а нарочито кад већ и покрише зграду, и кад у једном крилу довршише коњушницу. Тако у целини, циркус ми се представи у сасвим другој боји и допаде ми се. Чинило ми се, као да из оних малих прозорчића на коњушници, који су се црнели из далека, већ видим како вире неке коњске и мајмунске главе, некако друкчије по оне што сам их дотле познавао, и назирем некакву људску, одсечену главу, коју неко држи за косе баш крај сама прозора, а из одсечена врата тече крв баш као из врата каквог закланог петла.

У брзо за тим стиже и друштво с коњима и одмах сутра дан почеше представе.

Једног вечера дигнем се и ја с мојима да видимо циркус. Између осталих што су представљали играла је и једна девојчица од прилике мојих година. Ишла је по конопцу и по једној великој лопти, обојеној плавом бојом и прошараној многим златним звездама, а ишла је тако вештачки, као што је то онда мени изгледало, а међутим тако лако, непрестано смешећи се. Била је у трикоу и у оним кратким сукњицама као што носе балерине; на ногама имала је сасвим плитке ципеле од плава атласа без потпетица, учвршћене унакрсним врвцама. Густа, плава коса подсечена мало ниже рамена у правој линији, кружила јој је румено детиње лице, па у леним завојцима падала јој по образима. Чим је угледах, осетих како ме обузе пријатност нека, или још боље осећаји неке изненадне радости. Гледајући је, чинило ми се да таку лену девојчицу нисам још никада видео. И с тога чим она оде и она моја дотадања радозналост охладне: За њом су долазили други, али ме више нису ни мало интересовали. Поглед ми је најчешће одлазио ка оним завесама, иза којих је већ нестало, у онај тамо скривени простор, који је за мене био нун неке пријатне тајанствености, и у који, више бих волео него Бог зна шта да сам и ја могао ући. У својој тадашњој памети нисам могао ни замислити да једна девојчица мојих година може изгледати као она. Истина, овде вам морам рећи да је она била прва коју сам видео у таквом делу и да ради оно што је она радила.

Још сам непрестано мислио на њу, кад изведоше једног малог коња, сиве боје, подсечена репа и гриве, а одмах за њим, у оном истом оделу, изиђе она. Онај што је држао коња подметну јој руку, она му стаде на руку, па тако с руке седе на коња. Не умем вам рећи, како ми је тада, онако осмешљива, изгледала лепа. Музика засвира, коњ потрча и она се усправи на њему. Кад вам кажем да сам у то доба лудовао за коњима, да сам по пољима око града кришом хватао туђе коње и јапио их завилчене својим кајишом или каквим конопчићем — можете мислити како ми је тек тако на коњу, у оним релативно врло тешким радовима, морала изгледати.

Ал и то се сврши. Она скочи с коња, поклони се, отрча и поново је нестале иза оних мистеријозних завеса. После тога није више излазила. И од тога вечера нисам, тако рећи, престајао мислити на њу. Од куда то? Зашто? — Не знам; ал њена детиња појава била ме је толико интересовала, да се у моме кратком животу десио читав преврат, и тај преврат ја сам потпуно осећао: ја сам био свестан, да се некакав необичан догађај зачео у мени.

— НАСТАВИЋЕ СЕ —

У СПОМЕНИЦУ

ЈЕДНОМ ДРУГУ

— СОНЕТ —

Године се краду неосетно

У животу, у вечности трену;

Оде младост — премалеће цветно,

Мајска ружа на прозору свену.

О, како би тад у прошлост летн'о,

Оживео сваку успомену,

И младића лик на себе метн'о,

Повратио стару љубав њену!..

Зато живи у младости барем,

Певај, љуби, пријатељу данас,

Та погледај, све се смеје на нас...

Сад не треба да се мењаш с царем,

Сад не мисли шта ће сутра бити,

Та сутра нас може земља скрити...

Шабач, 1898.

Влад. Штанимировић.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XXIX

Сутра дан за доручком Глафира Семјоновна опет уложи јак протест због одласка из Нице и Монте-Карла а без покушаја да се поврати изгубљени новац; али Николај Ивановић се не даде умолити. Њему је држао страну и Коњурин, који дошао беше из своје собе да с њима заједно доручкује.

— Е, мила госпо, ваља нам поћи, и то без поговора, јер се можемо коначно упропастити, говорио је он.

— Али, ми још нисмо ни Ницу видели како треба, спорила је она.

— Нек' иде с милим Богом та Ница. Довољно је, и добро не треба тражити сувише... Видели смо сиње море, и чули како грми, видели смо како поморанце зру, како се мотори лудаци дечијом игром баве и новац траће, па шта ће нам више?

— Али нисмо још видели како се даме пред светом купају у мору, рече Глафира, с намером, да троне осетљивију страну човекову. — Бар дан један останимо ради тих дама.

— Гле сад... А вреди ли због њих остати? одазва се Николај Ивановић. — То се може видети и у нас, под Петроградом. Поћи летом на Охту, па ћеш већ тамо видети како се бабе и баштованике у реци брчкају.

— Ах, зар може ту бити упоређења? Тамо бабе и баштованике, а овде — аристократке у костимима.

— Без костима је још интересније, анђелу мој. То је просто на просто, онатјурељ.

— Али, то је право дивљаштво од вас, да идете из града не видећи у њему ништа. Данас ће се, на пример, давати особита маскарада, где ће бити све у белој одећи, у белим лудачким капима. То се зове: Корсо блан. Је ли могућно не видети тако што?

— Ми смо и без тога, драга госпођо, у лудачким капима, јер смо у којекакве детињарије бацили око хиљаду и пет стотина франака! одговори на то Коњурин.

— Ех, ех, већ подигосте на хиљаду и пет стотина! За пуних сто франака више... А знате ли ви да сам ноћас имала једно предсказање? настави Глафира Семјоновна. — Сву ноћ ми се јављала цифра: двадесет и два... Час ми се покаже у облику белих патака, које по мору пливају; час ти се представе као огњене цифре на челу Николаја Ивановића. Па би ми се баш хтело да на ту нумеру покушам...

— Не заводи, матушко, не заплећи ме, гледај какве хоћеш сне, само не плећи мене, рече јој Николај Ивановић. — Боље ће бити да узмеш и разгледаш овај рачун, кад си већ писмена Францускиња. Чини ми се да су нас прилично одерали.

Ту Николај даде рачун Глафири Семјоновној.

— А ја сам уверена после овога предсказања, да би на двадесет и два добила, и то са свим сигурно. Па и ти би добио, зато, што је то било у тебе на челу. Иван Кондратијевић би такође добио, јер је и у њега било, само не двадесет и два, већ тридесет и три...

— Је ли могућно? Баш тридесет и три? А знате ли ви да је то цифра моје жене? Њој је сад равно тридесет и три године, рече Коњурин.

— Ето, видите. А на срећу женину ви још ни једном нисте ставили, чини ми се.

— Да рекнеш нисам, оно... јесам; али онако само... А шта, је ли и та цифра у огњеним словима била?

— Није, него онако... измишљала је Глафира. — Ви, као стојите, а обукли се у белу дугачку хаљину... баш онаку, као оне што видесмо у дућанским изложима и што су спремљене за белу маскараду. Стојите тако у белој хаљини, а на грудима вам пише тридесет и три... А од главе као нека светлост...

— Фу! гледај ти чуда! Чујеш ли ти ово, Николај Иванићу?

— Слушај ти њу! Она ће ти доста напричати! Она гледа само, како ће остати и играти.

— Е, баш је то од вас глупо... ви не верујете! Али то је сан... А у сну се може свашта видети.

— Право велиш, одобри јој Коњурин. — У сну се може свашта видети; тек и сам сам опазио да по неки пут сан може и да се испуни. Ето, ту скоро, сним ја пса, хоће да ме убоде роговима, — и одмах добијем од жене писмо. Ето, то је било у Паризу... и пас је значио писмо.

— Па разуме се. Само овде није пас, већ цифра тридесет и три. И ја држим, да би грех био: не бацити на ту нумеру, кад је предсказање ту.

— Та оно, тако је; али је се много изгубило... Боље је сад, да идемо у Италију, рече Коњурин, па одмахну рукоу. — Да обиђемо и те талијанске палестине,

што пре па да се иде кући на посан пасуљ. У нас се рачуна сад велики пост, а ми, у овим страним земљама и не мислимо о њему; велики смо грешници. Него да иде кући, и да се подобро покајемо.

— Дедер, Глаша, прегледај тај рачун. Чудо, шта је ту натриано... вели Николај Ивановић а прстом показује на рачун.

— На собе је додато по три франка дневно, одговори ова. — Затим... на сервис... па на послугу по два франка дневно на персону.

— Ама, како су то смели учинити, подлаци једни, против уговора? Еј, келнеру! Или, како те тамо зову!

И Никола Ивановић плану и претниште дугме електричнога звона.

— За врућу воду у чајнику и лампу са шпиритом, забележили су нам четири франка, — настави Глафира Семјоновна.

— Рубљу и шесет копејки? дрекну Коњурин. — Та то је болан горе, него разбојништва на великом друму!

— Ја сам тражила лонац топле воде да врат оперем од жељезничког гара и за тај лонац, ево, записао је један динар.

— Не дам, нипошто не дам, што није по уговору одређено, викао је даље Николај Ивановић, и кад уђе слуга, он подвикну, ударајући прстом у рачун: — Ко-ман је ово? Кескесе? Пур шамбр је било дванаест франка одређено, дуз франк, а овде кенз. Па то је разбојништво, мусју! И пур ло, и пур самовар... Та какав је то ђаволски самовар! Просто чајник с врућом водом... То је лоповлук... Глаша! Како се каже лоповлук француски? Та преведи му то што пре на француски!

— Ја не знам како се каже француски: лоповлук одговори ова.

— А! Ти намерно не знаш. Хоћеш да ми се осветиш, што не остајем у овом карташком вертепу, у Ници, и што одлазим одавде? Добро... Лепо... умећу и ја да се осветим.

— Али, заиста, ја не знам Никола Ивановићу, како се то каже. То нисмо учили, правдала се Глафира. — Ја сам се школовала у „благородном пансиону“, с генералским ћерима; од куд бих и знала, како се каже: лоповлук?

— Довољно! Умукни! То је право разбојништво! То значи турити руку у џеп, па грабити до миле воље. Компрене? Воаља, шта је то... викао је Николај Ивановић и знацима показивао слуги, како се увлаче у његове џепове. — Како се каже крадљивац француски? — упита он најпоследње жену.

— Ле волер...

— Ле волер тако раде. Компрене? Ле волер.

Лакеј се унезверио па звѐра. А кад је и Коњурин подвикнуо реч „ле волер“ и још показао слуги песницу, овај побеже из собе. За неколико тренутака слуга се врати са управником гостионице, Французом, који имађаше шиљату козју браду и писаљку за ухом.

Настаде објашњавање са управником, и у томе објашњавању узео учешћа и Глафира Семјоновна. Коњурин је као и пре показивао своју песницу, па је говорио:

— Ми вама „вив ља Франс“ од свега срца, а ви пљачкате. А кад је тако, кад ви пљачкате, онда, где је то наше братинство!

Управник саслуша спокојно ове речи; он је видео у чему је ствар, кад му претом такнуше у рачун, па стаде говорити и правдати се.

— Глаша! Шта говори овај? пита Николај Ивановић.

— Он каже, да је на собе зато повишена цена, што ми нисмо код њих узимали дежене и дине, то јест, нисмо у њих доручковали, а он нас је предупредио био.

— А од куд нисмо доручковали и ручавали? Баш смо нарочито јуче и остали да овде доручкујемо, те да их задовољимо. А ти мусје лажеш! Ми смо дежене јуче, сви труа дежене. Та преведи му, Глаша!

— Ја му преводим а он вели, да је мало једанпут доручковати.

— Но, диван град! У карташким јазбинама те глобе и деру, у гостионицама ти цене подижу. И то је овде свуда обичај, ето, узмимо за пример енглески ресторан, где смо прекјучу ручали... Просто су нас опљачкали... Нон, нон, за собе не дамо никаква додатка... Рјањ пур шамбр... узвикује Николај Ивановић а рукама размахује по ваздуху. — Ми вечито „вив ља Франс“; ви вечито „вив ља Рјуси“ а овамо, изволте видети, какав је безобразлук! Дуз франк пур шамбр и рјањ!..

Глафира Семјоновна је се старала у превођењу да све лепо каже. Управник попусти и обећа скинути с рачуна за собе по један динар дневно. Николај Ивановић настави и даље да се погађа. Свршише и погодише се за два франка мање за собе; избрисаше и онај франак за лонац вреле воде, што је тражила Глафира Семјоновна.

— Ах, гагрице, гагрице! Ах, отмичари једни! викао је Николај Ивановић избацујући новац по рачуну. — Кад ви умете тако, умећемо и ми. Због овога, ни крајцаре не дамо на чај вашим гарсонима, вратарима и девојкама!

После једнога сахата омнибус је возио на станицу наше путнике, са њиховим куферима. Глафира је седела у углу омнибуса и сва се надула од јада. Баш јој се није хтело отићи одавде а не покушати више своју срећу на рулету. Коњурин је, напротив, био весео, шаљиво се и гледао кроз прозор па је говорио:

— Збогом, славни граде, Ницо! Не било ти ни тла, ни покрова!

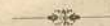
(НАСТАВЉЕ СЕ)

КОМЕ, КОЛАС И КОЛЕТ

— ЖИЛ СИМОН —

С француског Велизар Ј. Митровић.

Добро сам познавао, пре шесет и пет година, у Лориену једнога посластичара по имену Коласа који је становао у улици „Port“ на неколико корака од „Bove“; сви моји другови у то доба добро су га познавали. То беше човек који прављаше дивне тортице. Једне беху испуњене плодовима американског јасмина, друге дивним

слатком од рибизла. Оне коштаху марјаш, али беше их
www.unilib.rs
и скупиљих.

Колас беше чувен међу нама због тортица, а међу својим старијим суграђанима са свога путовања у Париз. Када Колас прављаше кур својој Филомени (г-ђа Колас зваше се Филомена; то беше њено опште познато име) говораше се: „Филомена и г. Колас“. То беше без многог клањања. Она обично сеђаше иза једног прозора, држећи тацну за новце; отуда нам даваше тортице посуте шећером. Да нас нешто пусти онамо! ха! па још око десет или четири кад је дућан закрчен. Али увек нас служаше кроз прозор, то беше за њу практичније, а и за нас угодније. Она управо беше трговац а г. Колас надзиратељ. Када дакле Колас курисаше Филомени, обећаваше да ће јој као поклон о венчању, бити путовање до Париза, и то не баш одмах после венчања, него у своје време, кад се што уштеди.

— Ама је ли то истина? питаше Филомена.

— Заклињем вам се, одговараше Колас. Само треба дан и ноћ правити тортице па ћу вас водити у Париз; то је извесно.

Она се уда за њега.

Не имаћашу ништа. Све њихово имање састојало се из једне малене и скромне покретности: један кревет, сто и четири столице, то у соби, а у дућану, контору, сто и четири столице. Придодајте томе пећ, оклагију за тесто и неколико различитих калуца, то је све а то није много. Али већ је три месеца како Филомена није на свом прозору јер беше пријатељица све деце варошке. Треба да речем да је она сем тортице продавала и бердингоће.

У Лориену беше веома мало људи који су ишли у Париз. Радије се иђаше у Шандерналор или Пондишери. Имаћаше ујака Фонтена који је ишао чак до Кине и за то се ништа није гордио; али да је отишао до Париза, е онда би се те још како кочоперио. Он беше саветодавац целом свету, краљ лакоречитости, његове речи просто гутаху; али кад би причао о Мадагаскару или рту Добре-Наде онда га с муком слушаху. Ко не зна тај рт? Али Париз, то је сасвим друго нешто.

Једна кола путоваху из Лориена сваког понедеоника и четвртка у шест часова изјутра. На ручак се стиже у Ван, код Винсена, а завршиваше се управо код Рена, где се стиже сутрадан у јутру. Тамо ваља причекати кола из Сен-Брие. Око десет часова сви се путници нагомилају на брзовозна поштанска кола, друштва Лафит и Гајар, која не путују ноћу. Преноћи се у Лавалу и Алансону; те ко пође у понедељник, стиже управо у Париз у четвртак око шест часова у вече после три ноћи и четири дана без премногог умора.

Но где ја забасих! Ја вам причам о путовању, које сам извршио 1831 а г. и г-ђа Колас путоваху 1812. Од 1831 до 1812 путовање на поштанским колима грдно се побољшало. У 1812 години нико и не помишљаше да од Лориена до Рена стигне за дан и ноћ из тог разлога што нико не путоваше ноћу. Кола би се могла изврнути. курјаци би вас могли изуједати, зликовци би вас могли убити и опљачкати.

Остајаше се на преноћишту у Вану, Лавалу, Алансону и Манту. То заузимаше осам боговетних дана,

управо два мање него што је данас потребно за одлазак у Америку. А говораше се:

— Бретања није тако далеко: из Бреса за десет дана си у Паризу. Колас мозгаше о овом путовању из једног места у друго: грађаше предрачун: осам дана за одлазак, осам да се тамо остане, осам за повратак; управо двадесет и четири дана, а у ствари двадесет и шест за Бретањско племе, из кога су Колас и његова жена, јер ту долазе и две недеље за време којих треба се зауставити и посећивати јутрења и вечерња.

Цене беху веома скупе: за одлазак у Ван, на најјефтинијем месту поштанских кола један мањи талир (3 динара) од лица; за одлазак из Вана у Рен један талир од шест фуната, и од Рена до Париза двадесет и четири фунте. Свега, за њих двоје одлазак и повратак сто тридесет и две фунте, не рачунајући напојницу поштанским момцима и кондуктеру. Наша два будућа испитиваоца размишљаше и о трошку у крчмама за време пута па онда у Паризу. За пут, јер они сав трошак у прсте знадијаху, тридесет марјаша од лица за један оброк, до Вана закључно: шест фуната за дан. И осем тога преноћиште. Путници који спавају у општој соби имају кревет бесплатно; али муж и жена када путују заједно морају имати засебну собу: то су два франка. Овај скуп трошкова представљаше грдно суму од осам франка на дан, а десет франка почев од Рена. У оно време десет франка беху као данас тридесет. Обавештења о трошку у Паризу беху за њих непојмљива. Г. Керизуе, капетан на лађи и шеф батаљона у линији, одседаше у хотелу Амироте и трошаше четрнаест ливара и десет марјаша на дан; да драга моја! али отац Дорван, други господар барутане који га праћаше у његову путовању, нађе начина да троши само три ливре и десет марјаша. Немогуће је јевтиније проћи, то је последња граница.

— Сви ови трошкови нагомилани за време од двадесет и четири дана, а за тим и вероватно умањаваше прихода у Ленселу ужасавало их је, али им ипак не уништаваше одважност.

Године су пролазиле а њихова је намера свестрано сазревала. У вароши већ им се смејаху. Говораху Филомени пролазећи испод прозора:

— Где сте?

А она увек доброћудно одговараше:

— У Манту; приближавамо се.

А доцније:

— Похода је свршена: сад се враћамо.

Они се врло брзо изјаснише да би могли један од она два obroка у крчми изоставити једући сира и хлеба.

— Али ти Филомена, ти ћеш по обичају пити белу каву.

— Нигда у животу: збијаш ли шалу?

Г. Колас имаћаше једне кочије врло zgodне и добро очуване, на којима иђаше у Енебон, о заветини; у Кемперле па чак и у Кемпе или Ван у вашарске дане, ради продавања својих тортица и других посласица. Овај екипаж је вукао један коњ, који се зваше Колет а кога он јако вољаше. Дође му та мисао да неће бити скупље отићи у Париз на својим колима.

— Имаћемо онда да плаћамо само трошак у крчмама.

— Али Колет неће моћи да пређе сто четрдесет миља за десет дана.

— Ни за петнаест! Бавићемо се дуже.

— Напустићемо кућу за читавих шест недеља!

— Ама па и то ће бити свега једном у целом нашем животу.

— Нек иду шест недеља!

— Увек ћемо бити на своме добру, на нашим колима и са Колетом.

— А ја ћу метнути све потребности у једну велику котарицу.

— А у петак јешћемо лука и куваних јаја.

Права деца.

Г. Колас беше узео к себи свога синовца, кога од мила зваху Коле; Коле наравно Колас, али га тако зваху и с тога, да би га разликовали од стрица. Беху га тако брижљиво васпитали да је он научио правити разне посласице.

Дечак овај могаде се назвати добрим посласичаром. Сем тога тако беше обучен кућевном послу, могаше му се оставити кућа за шест недеља. А ова ће једном и припасти њему, пошто Колас и Филомена не имањаху деце.

— Ми се волемо као првог дана, говораше она; али је ово са срећом већ четрдесет пета.

Изгледала је као да јој није ни четрдесета. Беше врло лепа и још пријатна изгледа. Њом дисаше доброћудност и веселост. А што се тиче Коласа, њега сви вољаху у Лориену: деца због тортица, а старији због његове часности, живости и наивности. Говораху о њему: »Божја овчица«.

Најпосле дође и онај жељени час. На дан пре поласка пописиваше се где се шта има, а у очи самог дана поласка одстојаше у цркви службу, коју Филомена приреди; па онда одоше и поздравише се са пријатељима својим. У понедељник изјутра Колет би упрегнут у кола; Колет добро отимарен, кола добро опрана, дењци добро увезани. Грлише и љубише Кола по неколико пута, попеше се полако, ошинуше коња и одоше. Али Колас, пролазећи кроз пусте улице, јер беше тек шест часова изјутра, не могаше се уздржати а да се више пута не осврне, док најзад не зађе у шеталиште маленог замка.

Првих дана путовања све би добро, а и последњих не беше сувише рђаво. Бављење у Вану имаде много насладе за Филомену. Походи цркву Сен-Патерна, цркву Мене и присуствова служби у катредалној цркви Сен-Пиера. Тамо, први пут у животу, чу оргуљу. Рѣн јој се много мање допаде. Она с правом пресуди, да је саборна црква Сен-Мелани много мања но она у Вану. Судница је веома задиви, али код ње главну улогу играху цркве, те она варош која има најлепше цркве за њу је краљица осталих вароши. Она запиткиваше све образоване људе, које успут среташе, о црквама париским. Тамо их има на тучета. Нарочито јој говораху о Нотр-Дам-у и о Сен-Сиплис-у; али има их сем ових још ваљда четрдесет и то врло лепих! На пример, Паризу само недостаје море. Сена, и ако врло лепа, не могаде то на докнадити. Она не бејаше можда шира од Скорфа код кауданских бродарница.

А Колас хоћаше видети смотру, коју је император извршио на Марсову пољу: две стотине добошара, који грме по заповести једног јединог добошарског старешине. Император беше његов човек. Он би радије волео краља; али како краљ беше мртав, он је био и душом и телом уз императора „који подиже олтаре“. Он ово у Лориену не говораше јавно, због своје трговине, али сада између Мајена и Алансона, сам у својим сопственим колима са Филоменом, он даваше слободно ток својим мислима, и његово мишљење може се укратко изложити: „Живео император, пошто је он сада, по несрећи, краљ!“

Али видите, пријатељу, узалудно је да муж воли своју жену и да жена воли свога мужа, када су њих двоје осамљени читавих двадесет дана; а када су још дотерали до педесете, то је страшно; сви предмети разговора брзо се исцрпе. Узалудно је осећати се срећним, видети свет; ништа не личи тако на једну нормандску равницу, као друга нормандска равница, особито када човек има обичај да цени поље са гледишта дохотка у житу и јабукама. Узалудно је штедети Колета и све више и више умањивати заиру; он отпочиње бивати страшно уморан, сирота животиња; а Колас се свако јутро пита, прежући га, да ли не би добро било дати му два до три дана одмора. Филомена одговара, смешећи се лако, да би два до три дана у Мортањи, — чија црква упоређена са Сен-Патерном ванским или Тусеном ренским изгледа као кошара, — били самртно досадни. Малени караван невесело иде унапред избројаним корацима. Колет спустио уши, Филомена проба да заспи или зева да вилице разглави. Колас само звиждуће. Сваки час силази „да се разоноди“, па се опет пење „да се поодмори“ и опет силази, милује Колета и гледа да ли је знојав.

— Да не иде доста полако?

Дува му у ноздрве. Даје му парче хлеба и то свога сопственог. У осталом он је изгубио апетит. Непрестано тврд хлеб и хладно месо је жалосна гозба једног посласичара навикнутог на слаткише.

Скренуше им пажњу да у Версаљу има нека врло дивна палата.

— А црква? питаше г-ђа Филомена.

— Ох! та цркве су сасма обичне.

Прођоше између великих степеница и рибњака, видеше једно крило палате изнад Оранжери-а.

— Гле! рече Колас, кућа није још свршена, нема крова. Зауоставише се у дрварској улици, да ту одморе Колета; али не видеше ништа друго сем гомиле с дрвима за гориво и кирициске крчме.

— Версаљ! па то није Бог зна шта.

Поплочан пут страшно их трускаше.

— Ама у овој земљи, рече Филомена, и не знају како се поплочава. Да су дошли у Лориан знали би шта значи поплочати.

Већ поодавно они престаше називати Бога мимо-пролазећим; јер им ови не одговараху.

Ова их немарност јеђаше.

— Какво дивљаштво! зар ми сви нисмо хришћани?

Почев од Севра сусреташе се са многим колима повртара, који се враћаху са трга.

— Пази молим те! виче Филогена.

— Што год боље могу, одговори Колас.

— Чувај, ево једних таљига с лева.

— И једних затворених кола с десна.

— Каква красна мирноћа у улицама лориенским! Никакве сметње. Човек има само право да иде. Колет је и рођен да тамо буде! Њему је зло у свима овим шталама.

— Па и нама није боље, у њиховим крчмама. Они још и не поимају шта је то перина. Крста ми прескоше. Филогена помишљаше на свој дућан, где на њеном месту господари њена заменица. Наплаћиваће се; али шта ће рећи ђаци када не виде њу насмејану на прозору? Па најпосле и то неће увек бити.

— Збиља. Коласе, да ли је баш потребно остати осам дана у Паризу?

— Наравно, због Колета.

— Али он се одмарао два дана у През-ан-Пају.

— Мислим да ће му и четири дана у Паризу бити довољно.

— Можда и два.

— Ама за два дана ти нећеш моћи видети све цркве.

— Та толике сам их видела! Него то ти. Тамо се смотра неће вршити баш у тачно одређено време.

— А ако цар не буде у Паризу!

— Коњушар ми јуче рече да је он у Москви. Је ли то врло далеко?

— Хе! ви доле, пазите закачићете се, виче некаква гласина.

— Та мислите ли ми чезе подомити? дере се други неки.

— Отварајте ваше сандуке, вели један царинар.

— Шта је све ово? пита Филогена.

— То је Париз, ето — слике Париза! — одговара Колас.

— Вере ми, рече Филогена гледајући околину пограничне тврдиње. Бонзом није ништа леп.

То беше стара варош Енебон.

— Ах! стара варош, рече Филогена која хоће да буде свезналица, стара варош је на висини. Треба се пењати и силазити. То је врло опасно. Овде се иде као по соби.

— Деде! деде! сандуке! понављаху царинари, и бацаше један на земљу да се хтеде сломити. Кључ!

— Тражим га.

— Журите!

— Ма не могу да га нађем.

Царинар дохвати једно длето и чекић да скрха браву!

— Шта ђавола! узвикну Колас, кога остави стрепљење, чекајте мало!

— Онда се склањајте с пута.

— Ја друго и не тражим.

Ошину Колета и пође.

— Хеј, прикане. Ви бисте хтели ући и без прегледа. Знате ли ви да ћу вас ставити под стражу? Хајте натраг и чекајте на ред.

— Хоће ли се ту остати дуго?

— Један сахат, рече бригадер, видив с ким има посла.

Колас пође да се стави иза низа кола, који придође за време док се он објашњаваше али виде да се низ кола врло полако креће поред њега. Време му се учини дуго. Филогена се расрди.

— Да сам ја ово знала, рече она, не бих ја ништо остављала мој Лориен!

— Вала ни ја, вели Колас. Наравно нигде боље до код своје куће.

— Еј, госпођо, рече Филогена једној жени која беше иза ње попета на крову кола испуњених свежњима рубља, реците ми да ли добро познајете Париз?

— Да ли познајем Париз? Као да је у мом шпагу. Ја сам праља.

— Има ли тамо оволико света и кола?

— Двапут више у одељку вароши Сен-Мартин.

— А црква Нотр-Дамска јели заиста тако дивна.

— Нотр-Дам? Ја њу не знам.

— Ви идете сваки дан у Париз а не знате Нотр-Дам!

— Не, не, сваки дан: средом и суботом. У мојој је парохији свети Никола. Лаку ноћ, ја одох напред пошто ће те се ви ту задржати. Угурсузи једни, као да су они закупили овај пут.

— Филогено, знаш каква ми мисао паде на памет?

— Знам, рече она, то је да си се већ наситио

Париза.

— Доиста.

— Тако исто и ја. Мислим да би нам боље било у Лориену справљати наше торте и остале послатице.

— Најзад ми смо своји господари. Нико нас не може спречити да идемо одавде. Царинари који су тамо да премешу свет и који се само смеју гледајући нас, немају права узнемиравати нас ако ми хоћемо да се вратимо у Версаљ.

— И у Ван.

— И у Лориен.

— Само нек што год рекну отићићу без збогом.

— Од данас за двадесет дана бићемо код своје куће. Већ је готово месец дана од како смо отишли.

— Не знам шта нам би да се овако ломимо ради гледања ових кућерина.

— Веле да их тамо има на милионе.

— Па шта је с тим? Све исте ствари!

— Филогена! је ли решено?

— Решено је.

— Напред у улицу „Пор“! Хајде, ђа! Колет!

Колет окрете леђа Паризу. Филогена презриво погледа пут Париза. Колас постаде деран, и подсмелу јој се тапшући дланом о длан испод њеног носа.

— Вере ми, рече, нигда нисам био задовољнији.

Што се већма приближују Лориену, то су све већма испуњени радошћу. У близини Витре-а, нападају се ваздухом ове земље. Како им је кесица још доста тешка, то они путују као господа. У Рену одседају у хотел Пире, где долазе под избор трговци и грађани. Остају читав дан код Винсена у Вану, да би одморили Колета. Па онда један дан у Орај-у код Морифена, јер Филогена хоће да оде до цркве св. Ане, да тамо захвали Богородици на заштити при путовању.

Сутра дан они у Лориану, потпуно срећни што су једном ту; а још срећнији што су извршили тај свој дувени пут.

— Заклео сам се да ћу ићи у Париз, и ишао сам, вели Колас, ударајући се по колену, са изгледом човека, који слави своја сопствена јуначка дела.

Од тога вечера отпоче причање авантура, које се неће прекинути до суђена дана. Оно што је за њега чудновато, за остале је непојмљиво. Код Филомене је тога чудноватог још више. Али најчудноватије је то, да они ништа не измишљају. Бретонац није као Гаскоњац. Коле пак отворио и уста и уши. Сад према родитељима осећа неко ново, веће поштовање. Нису то више паланчани, они су видели Париз: ако ништа више а оно бар тврдињу бонзомску. Ово поштовање деле сви они, који их слушају. Чуде се да једна таква личност пристаје да меси колаче. Од свога повратка гради их са више савршенства. Па наравно људи Парижани имају умешности, до које не могу никад доћи остали паланчани.

Но ја сам испричао догађај из мога времена, а то старо време! Ове године пак, сви ће се Лорианци пењати на Ајфелову кулу.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Беседа при увођењу у дужност. — У Јапану много полагају на красноречивост. Тамо се може чути много лепих беседа, које се у свакој прилици говоре. Примера ради да наведемо само једну беседу коју је говорио један губернатор учитељу кад га је у дужност уводио.

— Учитељу! — рекао му је — Уводећи вас у дужност желим вам сваку срећу. Ви имате сада пред собом најлепши и најузвишенији посао. Ваш је посао свети. Сваки чиновник завиди вашем послу. Учитељи стварају сваком будућност, јер од деце постају људи; а како учитељи изуче и васпитају децу, онакав ће, по кратком времену, и свет бити. Као што видите, срећа породична, благостање светско, државни напредак, поштовање закона, и све што је добро и поштено у вашим је рукама. Строго се од вас тражи да ратујете противу сујеверја и да искорените деци из срца све што су им бабе о вампирима и вештицама приповедале. Строго вам се налаже да од јутра до мрака у школи седите и децу учите; да за двадесет минута ручате, па одмах, по ручку, опет у школу да идете. Ноћу да не спавате него да мислите и смислите шта ћете добро и корисно деци казати, јер ви сте онај што на њиви сеје. Какво ви семе посејете, онаква ће и жетва бити. — Законодавац што својим законима земљу усређава; државник што земљом управља; песник што живот заслађује; трговац што богати; свештеник што реч Божју проповеда, — све лепо и корисно у земљи, све је од вас, све је ваше дело, ваш труд. На вама је велика одговорност. За будућност ове земље одговараћете и пред Богом и пред људима. Треба, дакле, да се и дању и ноћу

трудите да своме позиву одговорите. А за награду тога скромног, важног, светог, неоцењеног, прекрасног, слатког и трудног посла даје вам се годишње 50 талира, сучим ћете моћи, према вашем звању, достојно и да поживите. Треба да се трудите, треба да књиге купујете; треба примером и у милосрђу да претходите; треба добрим ђацима књиге да поклањате; а никакав други посао не треба да радите, осим свога, учитељског посла. — Ја вам, дакле, честитам то срећно и свето звање; а будите уверени да је већа плата а мањи посао, и сам бих волео бити учитељ.

ИСПРАВКА

У приповетци »Јадан човек« поткрала се једна крупнија штампарска погрешка; на другој страни, у првome ступцу место „и јако је замерао општој уставности у Шумадији“ треба да стоји „и јако је замерао општој уставности у Шумадији“. Ситније погрешке не опажају се а могу се одмах при читању поправити.

Читаоцима

Звезда ступа, у име Бога, у трећу годину. Читаоци су имали прилике да се увере о њеној ваљаној садржини. Јер, нема спора, да она попуњава једну осетну празнину у нашој књижевности, доносећи лепе и одабране ствари из наше и страних литература.

Звезда ће се и од данас држати истога правца, само ће проширити свој програм уносећи нову рубрику *народне умотворине*.

Што је најглавније, **Звезда** је најјефтинији лист који само за *динар* месечно даје неколико оригиналних и дванаест преведених причаца, један роман и пуно бележака из књижевности и друштва. Сем тога и критички је део у **Звезди** редовно заступљен.

Зато и рачунамо на потпору читалаца. Прва три броја штапамо у 8000 примерака и шаљемо сваком за кога мислимо да ће лист држати. Ко не хтедне држати наш лист молимо га да нам бројеве врати, јер ћемо оног, који нам их не врати сматрати за свога претплатника.

Скупљачима из унутрашњости дајемо 20% рата, и молимо их да нам одмах прикупљену претплату поштом шаљу.

Сваки, који буде хтео држати наш лист, моли се да претплату на пошти или уредништву положи, јер ћемо само оног што се претплати сматрати за свога претплатника.

Уредништво и Администрација
„Звезде“.

Садржај: „?“ (песма) — „Прва љубав“ — „У спомену“ (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Коле, Колас и Коле“ — „Занимљиве ситнице“ — „Исправка“ — „Читаоцима.“